

MUNI
FI

Základní pojmy

Mgr. Tomáš Foltýnek, Ph.D.

foltynek@fi.muni.cz

Etika

- Filosofická disciplína zkoumající morálku a morální hodnoty
- Rozprava o tom, co má být / co je správné
- Zkoumá principy rozhodování v situacích ovlivnitelných pomocí svobodné vůle
- Z řec. **éthos** = mrav, zvyk

Morálka

- Individuální morálka = souhrn přesvědčení a postojů **o tom, co je správné**
- Morální = v souladu se svědomím
 - Svědomí = schopnost poznávat dobro a toto poznání si připomínat
- Příslušníci jedné skupiny sdílejí obdobné zkušenosti
- Skupinová morálka = společenský konsenzus **o tom, co je správné**
- Kdy dochází k rozporu mezi individuální a skupinovou morálkou?
- Otázka “Co je správné?” může mít jiné odpovědi z pohledu různých adresátů

Etika, morálka, právo

- Etika = uvědomělé hledání dobra
 - Filosofické pojetí dobra
- Morálka = souhrn představ o již nalezeném dobru
 - Společenský konsenzus o tom, co **dobro** představuje
 - Ideologické pojetí dobra
 - Jde o **sebezáchovu** lidského společenství
- Tyto představy jsou kodifikovány
 - Konvence, etiketa = dohodnutá pravidla chování
 - Právo = nezbytné dobro k zachování funkce formální organizace
 - Řád, soubor vymahatelných pravidel a nařízení

Přístupy k etice

- **Deskriptivní** etika popisuje mravní hodnoty platné ve společnosti
- **Normativní** etika se zabývá povinnostmi a hodnotami
- **Aplikovaná** etika odpovídá na konkrétní otázky
 - Lékařská etika, bioetika, žurnalisticá etika, etika v IT...

Morální hodnoty a ctnosti

- Morální hodnoty = zásady a standardy uznávané skupinami či jednotlivci, které pomáhají rozlišovat dobré od špatného
- Ctnost = morálně dobrá vlastnost
 - Vypěstovaný a navyklý sklon k dobrému jednání
- Opakem je neřest = morálně špatná vlastnost
 - Též špatný či zavrženíhodný návyk
- Hodnoty/ctnosti podle [Etického kodexu MU](#) (čl. 3 Vzdělávání)
 - Odpovědnost, respekt, nezištnost, důvěra, svoboda, objektivita, nezaujatost, otevřenost, korektnost, kolegialita, kvalita, kritické myšlení, osobní růst, profesní rozvoj
 - EK zmiňuje i „neřesti“: podceňování, ponižování, znevažování

Morální dilema

- Je situace vyžadující rozhodnutí mezi možnostmi, z nichž každá znamená jednání v rozporu s morálními hodnotami
- Typicky jsou možnosti v rozporu s různými hodnotami
 - Řešení dilematu vyžaduje zvážení relativní důležitosti těchto hodnot
- Kdy jste jako studenti čelili morálnímu dilematu?
 - Jaké hodnoty stály proti sobě?
 - Kterou jste upřednostnili a proč?

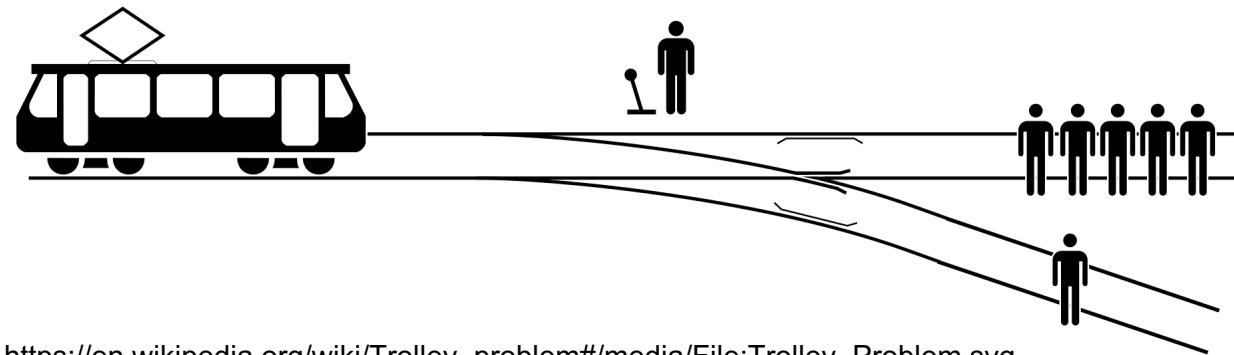
Debata vs. Dialog

– Diskuse o morálních dilematech a hledání konsensu

	Debata	Dialog
Cíl	Hledání “nejlepší“ odpovědi Jednorozměrné chápání reality Přesvědčit ostatní	Pochopení, že dobro je vícerozměrné Snaha, aby všichni pochopili podstatu problému
Charakteristika	Obrana vlastních myšlenek Kritika myšlenek ostatních Soudy a závěry Hledání objektivní pravdy	Snaha porozumět argumentům ostatních Naslouchání Prostor pro “já nevím“
Přístup	Snaha přesvědčit ostatní Snaha o srozumitelnou formulaci vlastních myšlenek	Kladení otázek Aktivní naslouchání Snaha přemýšlet „jednou hlavou“

Moral Machine

- Sada morálních dilemat programátora autonomních vozidel
- <https://www.moralmachine.net/>
- Založeno na tzv. tramvajovém dilematu (trolley problem)
 - Nedělat nic a nechat tramvaj zabít 5 lidí
 - Přehodit výhybku a převzít zodpovědnost za smrt 1 člověka
- Jaké hodnoty jsou v konfliktu?

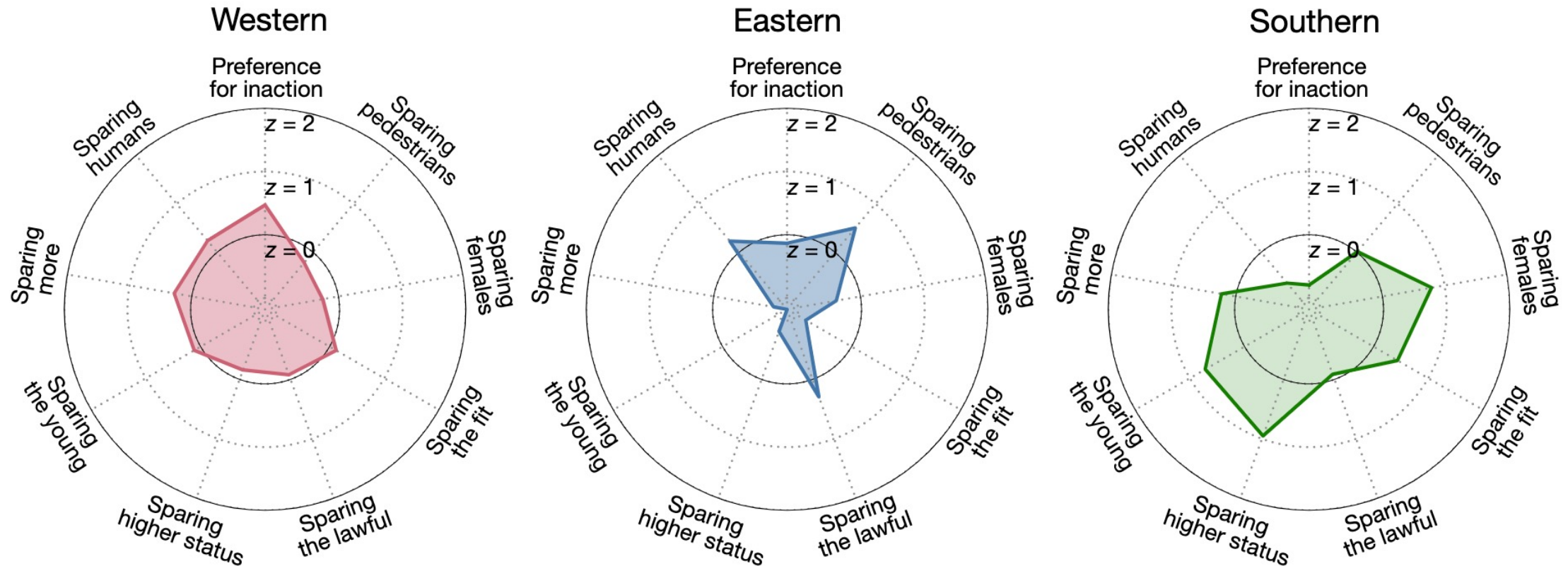

https://en.wikipedia.org/wiki/Trolley_problem#/media/File:Trolley_Problem.svg

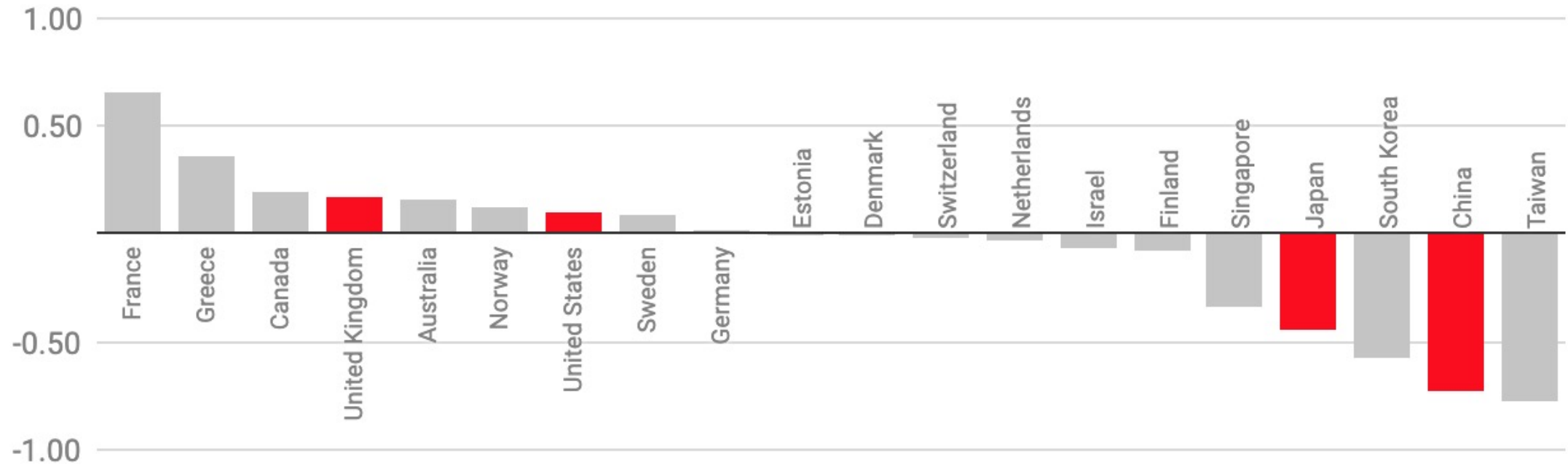
Celosvětový výzkum preferencí

- Miliony lidí z 233 zemí
- 40 milionů rozhodnutí v morálních dilematech
- [Studie](#) publikována v časopise Nature
- Rozdělení světa do tří kulturních clusterů: Západ, Východ, Jih

Kulturní clustery: Západ, Východ, Jih

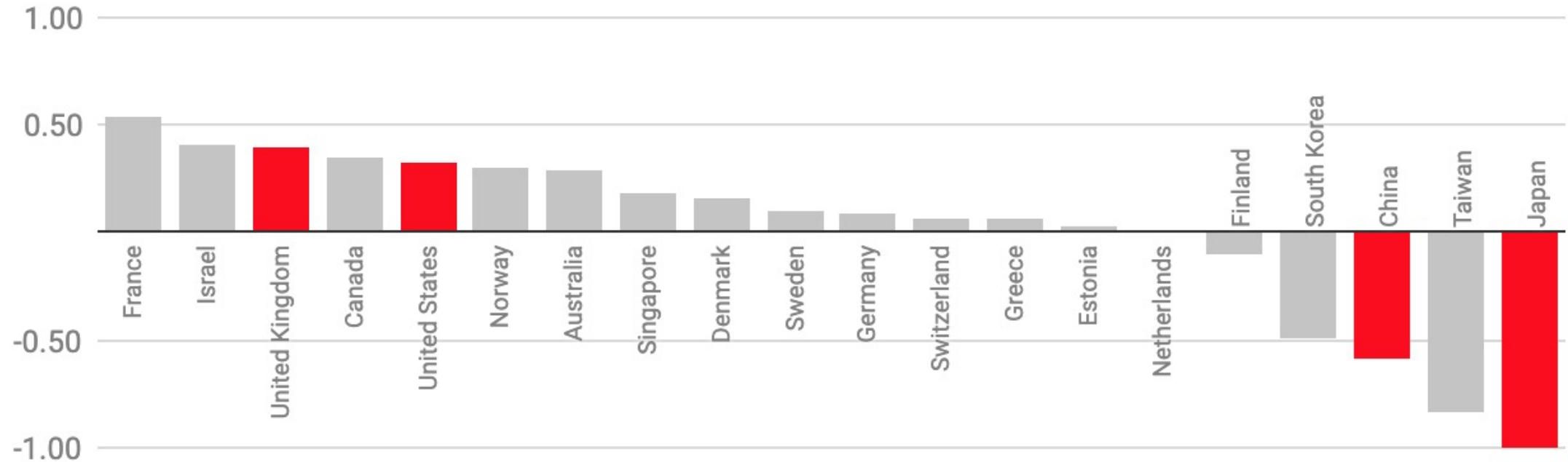

Zachránit dítě, nebo starce?

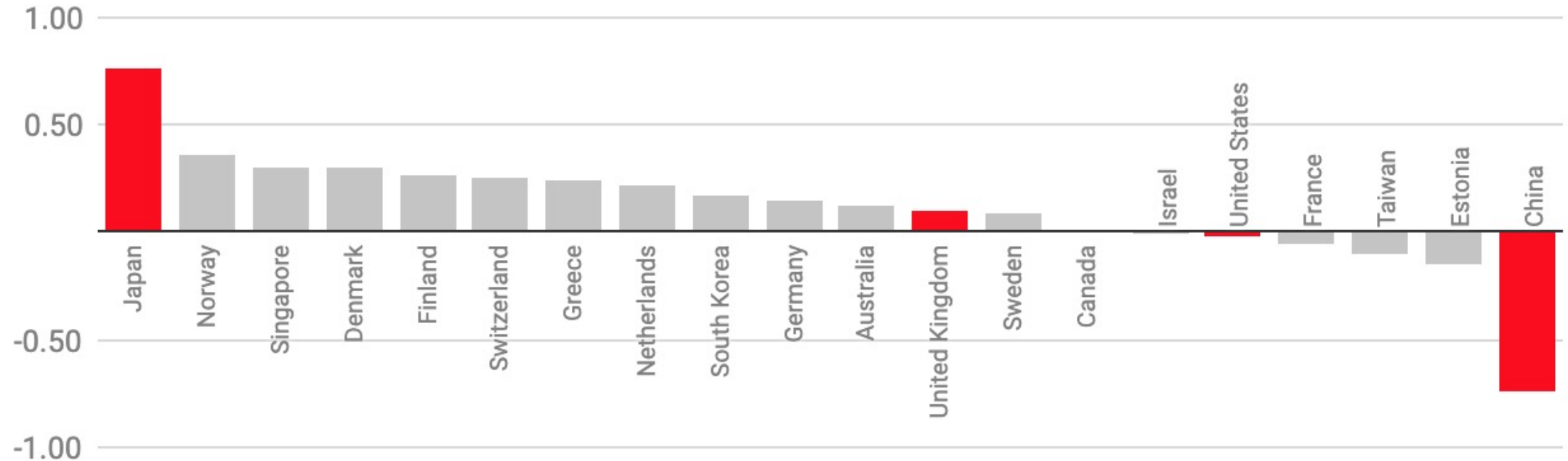
A comparison of countries piloting self-driving cars: If the bar is closer to 1, respondents placed a greater emphasis on sparing the young; if the bar is closer to -1, respondents placed a greater emphasis on sparing the old; 0 is the global average.

Zachránit více životů?

A comparison of countries piloting self-driving cars: If the bar is closer to 1, respondents placed a greater emphasis on sparing more lives; if the bar is closer to -1, respondents placed a smaller emphasis on sparing more lives; 0 is the global average.

Zachránit chodce, nebo pasažéry?

If the bar is closer to 1, respondents placed a greater emphasis on sparing pedestrians; if the bar is closer to -1, respondents placed a greater emphasis on sparing passengers; 0 is the global average.

Důsledky?

Pro zákonodárce

Pro výrobce

Pro zákazníky

Pro chodce

Pro řidiče ostatních aut

Překonání kulturních rozdílů

- Jaké hodnoty jsou v globalizovaném světě univerzálně platné?
- Možný výchozí bod: [Všeobecná deklaráce lidských práv](#)

Příště

- Podívejte se na video
 - The Trolley Problem in Real Life (34 min.)
 - <https://www.youtube.com/watch?v=1sI5KJ69qiA>
- Přečtěte si článek
 - Was It Ethical for Dropbox to Share Customer Data with Scientists?
 - <https://www.wired.com/story/dropbox-sharing-data-study-ethics/>
- Téma příští přednášky: Etické nakládání s daty
 - Jak produkovat a shromažďovat data eticky?
 - Kdo je vlastníkem dat?
 - Kapitalismus dohledu